

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЮТОРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ

A FUNCTIONAL APPROACH TO THE DETERMINATION OF TEACHER'S TUTORING COMPETENCES

У статті автором проаналізовано функціональний підхід до обґрунтування змісту тьюторських компетентностей вчителя, що працює в парадигмі індивідуалізації. У статті використані наступні методи дослідження: вивчення, аналіз та узагальнення науково-педагогічних джерел з метою опису змісту компетентностей тьютора у закладах загальної середньої освіти. Автором сформульовані такі поняття: «тьюторська діяльність», «тьюторинг», «тьюторські компетентності» для визначення необхідних функцій для виконання вчителем-тьютором своїх обов'язків.

На основі аналізу науково-методичної літератури автор робить висновки щодо функцій, які виконує вчитель-тьютор у своїй діяльності та співставляє кожну функцію з відповідними, на думку автора, компетентностями, що дозволяють реалізувати вчителю тьюторську діяльність. У статті обґрунтовується та конкретизується зміст кожної компетентності, а саме: психологічна, проєктувальна, технологічна, прогностична, педагогічна, інноваційна, компенсаторна, інформаційно-цифрова, організаційна, управлінська, інклюзивна, аналітична, комунікативна, дослідницька, правова, міжкультурна, лідерська, емоційно-етична компетентності. Усі зазначені компетентності розглядаються автором саме в контексті тьюторської діяльності.

У статті акцентовано увагу на компенсаторній компетентності, що набула актуальності в умовах переходу багатьох закладів середньої освіти до дистанційного навчання через пандемію коронавірусу та воєнні дії на території України. Причому автор звертає увагу, як і в прикладі з інклюзивною компетентністю, на те, що мова йдеться про здатність вчителя-тьютора здійснювати комплексну підтримку учнів, що включає у себе: академічний супровід індивідуальної освітньої траєкторії; розвиток потенціалу учня; врахування індивідуальних особливостей учнів; вміння організувати освітній простір, у якому можливе здійснення тьюторської діяльності на засадах індивідуалізації.

Ключові слова: тьютор, тьюторинг, тьюторська діяльність, функції тьютора, тьюторські компетентності, індивідуалізація.

In the article, the author analyzes the functional approach to substantiating the content of tutoring competencies of a teacher working in the paradigm of individualization. The following research methods are used in the article: study, analysis and generalization of scientific and pedagogical sources in order to describe the content of a tutor's competencies in general secondary education institutions. The author formulates the following concepts: "tutoring activity", "tutoring", and "tutoring competences" to determine the functions necessary for a teacher-tutor to fulfill their duties. Based on the analysis of scientific and methodological literature, the author draws conclusions about the functions performed by the teacher-tutor in their activity and compares each function with the appropriate, in the author's opinion, competencies that allow the teacher to implement tutoring activities. The article substantiates and specifies the content of each competence, namely: psychological, projective, technological, prognostic, pedagogical, innovative, compensatory, informational-digital, organizational, managerial, inclusive, analytical, communicative, exploratory, legal, intercultural, leadership, and emotional-ethical competencies. All the mentioned competencies are considered by the author precisely in the context of tutoring activities.

The article focuses on compensatory competence, which has become relevant in the context of the transition of many secondary education institutions to distance learning due to the coronavirus pandemic and military operations on the territory of Ukraine. Moreover, the author draws attention, as in the example with inclusive competence, to the fact that we are talking about the ability of a teacher-tutor to provide comprehensive support to students, which includes: academic support of an individual educational trajectory; development of a student's potential; consideration of individual characteristics of students; the ability to organize an educational space in which it is possible to carry out tutoring activities on the basis of individualization.

Key words: tutor, tutoring, tutoring activity, tutor functions, tutoring competences, individualization.

УДК 37.091.398:159.9.016.5
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.6>

Швець Т.Е.,
канд. пед. наук,
заступник директора
з науково-методичної роботи
Приватної школи «Афіни» м. Києва

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Одним з пріоритетів державної політики будь-якої країни є розвиток освіти. В Концепції нової української школи говориться про те, що школа це місце не лише надання знань, але також й місце розкриття та розвитку талантів кожної дитини, її здібностей та можливостей, це місце партнерських взаємовідносин, побудованих на основі діалогу. Нова українська школа орієнтується передусім на учня, в фокусі індивідуалізація,

орієнтації на учня, свобода вибору та розвиток особистості, здатної до самостійного навчання впродовж життя [23].

Тьюторинг українськими та зарубіжними вченими визнано як ефективну практику індивідуалізації в освіті. Сучасний виклик індивідуалізації у системі загальної середньої освіти, визначений чинним законодавством про освіту в Україні, потребує створення реальних можливостей для учня стати ініціатором навчального процесу, творцем власного індивідуального освітнього шляху.

Тобто, задача школи допомогти учню побачити та зрозуміти свої індивідуальні особливості та навчити використовувати їх в будь-якій свої діяльності. Зробити це може лише той вчитель, який здатний здійснювати тьюторську діяльність та реально впроваджувати індивідуалізацію в освіті, який володіє певними професійними – тьюторськими компетентностями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти компетентної освіти досліджували такі українські вчені, як: Н. Бібік, О. Бігич, О. Бірюк, І. Булах, О. Дубасенюк, Г. Єльнікова, І. Єрмаков, О. Заблоцька, С. Клепко, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Л. Хоружа та ін. Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, Т. Гороховської, О. Дубасенюк, А. Дяченко, О. Казаннікової, Р. Кулакова, О. Пометун та ін. Проблематика набуття тьюторських компетентностей досліджувалась в роботах О. Васюк, К. Осадчей, В. Сидоренко, А. Сучану, а формування тьюторських компетентностей – в працях О. Гармаш, В. Кухаренка, О. Лось.

Дослідженням тьюторингу присвячені роботи таких українських вчених: А. Бойко і Н. Дем'яненко присвячують свої доробки у сфері тьюторингу в контексті впровадження цієї технології у закладах вищої освіти України; М. Альохін у своїй науковій праці розробив авторську модель тьюторського супроводу соціального розвитку молодших школярів; К. Осадча дослідила проблему професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності; М. Іващенко, Т. Койчева, В. Кухаренко – їх дослідження присвячені моделям тьюторингу у дистанційному навчанні. Фундаментальні дослідження у сфері тьюторингу містяться у працях зарубіжних дослідників: Д. Вуд (D. Wood), К. Топпінг (K. Topping), М. Брей (M. Bray), Д. Палфрейман (D. Palfreyman), В. Мор (W. G. Moore), Е. О'Брайнт (E. Q. O'Briant) – досліджують тьюторинг в закладах освіти Великої Британії, США; А. Бжежинська (A. Brzezińska), М. Будзинський (M. Budzyński), А. Сарнат-Частко (A. Sarnat-Ciastko), К. Чайка-Хелмінська (K. Czayka-Chełmińska) – автори

багатьох праць, в яких описані моделі тьюторингу в школах та університетах Польщі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на дослідження у сфері тьюторингу, залишаються невирішеними проблеми визначення тьюторських компетентностей в контексті функціонального підходу, що й обумовило вибір тематики нашого дослідження.

Метою статті є обґрунтування змісту та складників тьюторських компетентностей з позиції функціонального підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні багато уваги в Україні приділяється питанням професіоналізму вчителя. За визначенням Державної служби якості освіти професійна компетентність вчителя – це результат творчої професійної діяльності та інтегрований показник особистісно-діяльничої сутності педагога. Поняття професійної компетентності виражає єдність теоретичної та практичної готовності вчителя здійснювати педагогічну діяльність і характеризує його професіоналізм [24].

Дане визначення цілком відповідає концепції компетентності та ґрунтується на функціональному підході, за якого людина є компетентною не сама по собі, а відносно реалізації зовнішніх функцій, тобто успішно функціонує у відповідь на індивідуальні або соціальні вимоги, здійснює діяльність або виконує задачі [15]. На основі вивчення українського та зарубіжного досвіду, власного досвіду впровадження тьюторингу у системі змішаного навчання тощо [7], враховуючи етапи тьюторської діяльності, ми визначили такі тьюторські функції: діагностична, проєктувально-технологічна, інформаційно-змістовна, організаційно-діяльнична, рефлексивна, консультативна, мотиваційна, соціально-емоційна. Продемонструємо взаємозв'язок визначених нами функцій тьютора та тьюторських компетентностей.

Розглянемо кожну функцію у відповідності з компетентностями, що нею вимагаються.

Діагностична функція потребує від вчителя наявності психологічної компетентності. Психологічна

Таблиця 1

Тьюторські компетентності у відповідності до тьюторських функцій

№	Функції	Компетентності
1	Діагностична	Психологічна
2	Проєктувально-технологічна	Проєктувальна, технологічна, прогностична, педагогічна, інноваційна, компенсаторна
3	Інформаційно-змістовна	Інформаційно-цифрова
4	Організаційно-діяльнична	Організаційна, управлінська, інклюзивна
5	Рефлексивна	Аналітична, комунікативна
6	Консультативна	Дослідницька, правова, міжкультурна, комунікаційна, інформаційна
7	Мотиваційна	Лідерська
8	Соціо-емоційна	Емоційно-етична

компетентність вчителя-тьютора передбачає: наявність знань із вікової психології, психології розвитку, соціальної психології та позитивної психології, про особливості мислення, закономірності спілкування та взаємодії людини; уміння застосовувати знання з психології у взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, уміння визначати психічний стан дитини, рівень розвитку соціально-особистісних компетентностей учнів старших класів, емоційно-вольової сфери, рис характеру та інших індивідуально-психологічних властивостей особистості; здатність обирати адекватні способи взаємодії та комунікації з учнями [18, с. 92].

Зазначені компетентності дозволять вчителю-тьютору проводити педагогічну діагностику та, на основі діагностування, здійснювати індивідуальну роботу з учнями. Також, погоджуємося із О. Казаніковою, яка вважає, що крім психологічних знань, умінь та навичок, важливим компонентом психологічної компетентності педагога є аутопсихологічні знання – знання про позитивні аспекти та недоліки власної діяльності, особливості своєї особистості та її характерні якості [16].

О. Бакаленко доповнює перелік компонентів психологічної компетентності, які, на нашу думку, важливі для здійснення тьюторської діяльності, а саме: навички самопізнання, самоконтролю, ефективного спілкування та співробітництва, саморозвитку та самореалізації [1, с. 136].

Проєктувально-технологічна функція передбачає володіння педагогом такими компетентностями як: проєктувальна, прогностична, педагогічна, методична, інноваційна. За І. Єрмаковим проєктувальна компетентність педагога «створює унікальні передумови для розвитку ключових компетентностей (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності учня в осягненні нового, стимулюючи його природну допитливість і творчий потенціал» [14, с. 13]. Для розвитку особистості учня, його здатності до аналізу, генерації ідей, самостійного прийняття рішення, вміння розв'язувати проблеми педагогу необхідно володіти проєктувальною компетентністю, що виражається в його здатності і готовності до проєктної діяльності, опанування проєктних умінь з розроблення, створення проєктів та використання набутих знань і вмінь у тьюторській діяльності [21].

Проєктувальна компетентність тісно пов'язана із технологічною та передбачає володіння педагогом інноваційними освітніми технологіями, зокрема, тьюторськими, прийомами планування та управління тьюторською діяльністю, знаннями прийомів творчої адаптації до змісту та структури тьюторської діяльності, підвищенням індивідуального потенціалу та креативних можливостей учнів [11].

Н. Нагорна додає, що технологічна компетентність передбачає вміння здійснювати аналіз

наявних технологічних ресурсів, уміння проєктувати (планувати) діяльність, визначати її цілі, здійснювати організацію та аналіз цієї діяльності, вміння оволодівати власним досвідом через рефлексію, здатність до самовираження, вміння модернізувати застарілі технології [21, с. 16].

До прогностичної компетентності належать: уміння прогнозувати розвиток особистості учня та прогнозування педагогічного процесу. Також це вміння вчителя-тьютора визначати напрямок своєї діяльності, її конкретні цілі й завдання на кожному етапі тьюторської роботи і передбачати кінцевий результат. Прогностична компетентність тісно пов'язана із здатністю до планування, моделювання та проєктування [19].

Педагогічна компетентність, на думку дослідників – це сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, особистісних якостей учителя, що дають змогу здійснювати пошукову діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників освітнього процесу, приймати рішення [26, с. 15]. Педагогічна компетентність передбачає стійкий інтерес до особистостей тих, з ким працює тьютор, здатність до педагогічної творчості, схильність займатися саме цим видом діяльності, зокрема, тьюторським, усвідомлення своїх здібностей [10, с. 147].

Частиною педагогічної компетентності є методична компетентність, що виявляється у вмінні планувати, організовувати, проводити тьюторіали, здійснювати моніторинг тьюторської діяльності, здатність адаптуватися до постійних змін, використовувати власний досвід тьюторської діяльності а запозичувати позитивний досвід інших вчителів-тьюторів [27, с. 69]. Володіння методичною компетентністю передбачає вміння передбачати освітні труднощі в учнів та знаходити способи для їх подолання; розроблення питань для використання діалогу та організації зворотного зв'язку; вміння створювати методичне забезпечення тьюторського процесу (кейсів питань, що підлягають обговоренню, творчі завдання, вправи тощо); вміння доречно та ефективно застосовувати різноманітні освітні технології, способи організації роботи учнів на тьюторіалах (інтерактивні методи навчання, кейс-стаді, застосування навчальних рольових ігор тощо) [19, с. 502]. Педагогічна та методична компетентності в контексті тьюторської діяльності також передбачають здатність педагога-тьютора моделювати зміст тьюторської діяльності відповідно до передбачуваних результатів розвитку особистості; здатність розвивати в учнів м'які навички; здатність здійснювати інтегрований підхід до впровадження тьюторингу в школі; реалізовувати оцінку тьюторської діяльності на основі компетентнісного підходу.

Також, вважаємо необхідним відмітити, що успішна тьюторська діяльність потребує

супервізорської підтримки, що обумовлює включення у педагогічно-методичну компетентність включення здатності до аналізу діяльності тьюторів, оцінки тьюторських процесів в закладах загальної середньої освіти, розробку методичних рекомендацій для тьюторів та вміння проводити супервізії тьюторів.

Загальними ознаками інноваційної компетентності педагога є: особистісна спрямованість до нового, готовність до змін в способах діяльності, стилі мислення; суб'єктність цілепокладання і самореалізації; усвідомлення соціальної значущості інновацій, включення у тьюторську творчість; ефективність способів реалізації системи знань, умінь, навичок на всіх етапах інноваційного процесу, зокрема, тьюторського; здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач що пов'язані з тьюторською діяльністю; високий рівень професіоналізму, який базується на осмисленні й вдосконаленні власного професійного досвіду [17]. Володіння інноваційною компетентністю передбачає відмову від відомих штампів та стереотипів в освіті, вихованні та розвитку особистості учня; це здатність до особистісно творчої, індивідуальної спрямованості діяльності вчителя, створення нових педагогічних технологій (тьюторських), що реалізують цю діяльність [34].

Компенсаторна компетентність, на думку А. Бойко, і ми погоджуємося з цим, визначається здатністю вчителя-тьютора компенсувати такі фактори, що заважають навчанню, як нерозуміння вчителем учня, неврахування його інтелектуальних, фізіологічних і психологічних особливостей, поверхове чи традиційне про нього судження, труднощів особистісного становлення, сприйняття чи несприйняття ним соціального оточення тощо. Тьютор здійснює пізнання та облік особистості при сприйнятті людини і світу, мети, мотивації навчання, розв'язання навчальних завдань, корекції засобів взаємодії, визначення ідеалів [2, с. 6].

Сьогодні, після пандемії та внаслідок воєнних дій на території України, дана компетентність стає все більш актуальною. Вчителі, які володіють компенсаторною компетентністю здатні допомогти учням, які повертаються в Україну з-за кордону, де навчалися в інтегративних класах, або дітям, які перервали своє навчання через окупацію території їх проживання. Вчитель-тьютор, який має компенсаторну компетентність, може випрацювати стратегії індивідуальної підтримки таких учнів, планувати компенсаторні заходи для учнів в умовах війни: індивідуальні та групові консультації, надавати учням додаткову соціально-емоційну підтримку, що сприятиме стабілізації емоційного стану учнів, запобігатиме втраті мотивації до навчання та розвитку. Також, ми вважаємо, що компенсаторна компетентність включає у себе не лише здатність до допомоги учням, але й самим

вчителям також. На нашу думку, це компетентність щодо компенсації власних загальнопедагогічних та фахових умінь; здатність до самопомоги в умовах стресу, вміння та навички підтримки стану психологічного благополуччя й балансу своїх життєвих ресурсів.

Інформаційно-змістовна функція тьютора передбачає сформовану інформаційно-цифрову компетентність, до якої відносяться такі здатності як: володіння інформаційними технологіями; здатність знаходити необхідну інформацію, систематизувати та узагальнювати її; здатність до критичного аналізу інформації; здатність застосовувати знання і медіаграмотність [30]. Концепція Нової української школи визначає інформаційно-цифрову компетентність як впевнене та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [23]. Сьогодні інформаційно-цифрова компетентність це необхідність, тому вчителю-тьютору необхідно: бути здатним інтегрувати цифрові технології у тьюторську діяльність таким чином, щоб підтримувати учнів в онлайн середовищі; розуміти як розробляти та впроваджувати тьюторинг в онлайн середовищі; бути здатним оцінювати потенціал нових технологій для тьюторської діяльності; бути обізнаним з етичними та правовими питаннями, пов'язаними з використанням цифрових технологій в освіті, а також бути здатним забезпечити безпеку та конфіденційність учнів [12; 33]. До цього варто також додати здатність педагога до постійного навчання та вміння адаптуватися до нових інформаційних технологій.

Організаційно-діяльнісна функція, на нашу думку, передбачає наявність у вчителя, який здійснює тьюторську діяльність: організаційну, управлінську та інклюзивну компетентності. Організаційна компетентність передбачає здатність організовувати тьюторський процес, різні види та форми тьюторської діяльності; організовувати простір для розгортання тьюторської практики. Організаційну компетентність доповнює управлінська, яку ми розуміємо як здатність до цілісного аналізу тьюторської діяльності на індивідуальному та колективному рівнях; здатність до самостійних ефективних вирішень проблем; вміння вести перемовини у галузі організації тьюторського процесу [31].

Управлінська компетентність в контексті тьюторингу складається із здатності вчителя-тьютора дати оцінку тьюторським процесам, що впливають на ефективність розвитку закладу загальної середньої освіти. Також управлінська компетентність педагога визначається спрямованістю до управління тьюторською діяльністю, прагненням до досягненням високих результатів

у тьюторському процесі, бажанням розвивати свій професійний, особистісний потенціал та здатністю адаптуватися до гнучких змін у процесі вирішення нетипових, нестандартних управлінських завдань [4]. На нашу думку, управлінська компетентність учителя-тьютора включає у себе прагнення та здатність вчителя самостійно та ефективно реалізовувати цілі тьюторського процесу.

Інклюзивна компетентність – це здатність педагога забезпечувати сприятливі умови для кожного учня з урахуванням його індивідуальних потреб, здібностей, можливостей та інтересів; здатність до здійснення підтримки учням з урахуванням їх індивідуальних особливостей [25].

Рефлексивна функція тьютора є однією із найважливіших, адже сприяє усвідомленню учнями процесу свого розвитку та саморозвитку, а також професійному зростанню самого тьютора. Рефлексивна функція вчителя-тьютора передбачає аналітичну та комунікативну компетентності.

Аналітична компетентність це вміння тьютора аналізувати тьюторський процес: яка його ефективність, що досягнуто, що не досягнуто і чому. Також до цього варто додати вміння вчителя-тьютора аналізувати плани та наміри учнів, їх схильності та мотиви, портфоліо досягнень учнів у процесі та за підсумками тьюторської співпраці. Аналітичні вміння педагога дозволяють переосмислювати особистісний професійний досвід, зокрема, тьюторський. Крім того, дані вміння та навички дозволяють тьютору здійснювати рефлексію не лише власного досвіду, що забезпечують розвиток та саморозвиток, сприяють творчому підходу до тьюторської діяльності, а також розвитку рефлексивності учнів.

Однією із найважливіших компетентностей тьютора вважається комунікативна. На думку Л. Зеленської, комунікативна компетентність учителя у ролі тьютора визначається такими складовими: «когнітивною (фахова обізнаність у сфері вербальних і невербальних мовних кодів); операційною (практичне застосування набутої компетентності в новій професійній чи навчальній ситуації); мотиваційною (моніторинг ставлення здобувача до процесу і наслідків своєї діяльності). Ці складники передбачають наявність базових компетентностей: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне, креативне та дивергентне мислення, здатність логічно обґрунтовувати професійну чи особистісну позицію, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики і відповідально приймати рішення, співпрацювати з іншими людьми» [13, с. 18].

У праці Т. Жалко комунікативну компетентність сучасного педагога визначено як: вміння володіти відповідними комунікативними технологіями; обізнаність з азами ораторського мистецтва, їх

практичне застосування; здатність запобігати конфліктам та врегульовувати ті, що виникли; багатий словниковий запас; мистецтво емпатії; дотримання норм етики й етикету; навички активного слухання; грамотність і стилістична унормованість писемного мовлення; розвинене усне мовлення, його впевнена інтонація та відповідне емоційно-ситуативне забарвлення; вміння аргументувати власні погляди та відстоювати їх [29, с. 44].

Велика роль у структурі комунікативної компетентності належить комунікативним цінностям, що обумовлюють мотивацію вчителя-тьютора, його потребу в спілкуванні з учнями, його комунікативну поведінку. Т. Дрозд зазначає, що загальна комунікативна компетентність педагога включає у себе позитивну установку на іншу людину, відкритість; вміння будувати власне мовленнєве спілкування; вміння встановлювати контакт, формулювати точку зору, слухати та оцінювати висловлювання, контролювати перебіг спілкування, робити висновки й підводити підсумки обговорення; вміння будувати стратегію комунікації: вибирати жанр, стиль поведінки, комунікативну техніку відповідно до прогнозу спілкування; вміння коригувати процес комунікації за необхідності; будувати висловлювання залежно від мети комунікації; дотримуватися морально-етичних норм і правил спілкування [9, с. 8].

До вищезазначеного варто також додати, що для реалізації тьюторської діяльності вчителю необхідно також володіти здатністю до субект-субектної взаємодії з учнями, реалізовувати діалогічний підхід, вміти вести сократівську бесіду, володіти знаннями, вміннями та навичками надання зворотного зв'язку, вибудовувати комунікацію на партнерських засадах.

Наступна функція вчителя-тьютора – це консультативна. Безумовно, що здійснення цієї функції є можливим за умов наявності таких компетентностей як комунікативна, інформаційна, що були вже нами розглянуті, а також: дослідницька, правова та міжкультурна.

Дослідницька компетентність передбачає оволодіння науковим мисленням, вміння спостерігати й аналізувати, висувати гіпотези, виконувати дослідницьку роботу, аналізувати наукову літературу в контексті тьюторингу [26, с. 14]. Погоджуємося із думкою М. Голованя, що дослідницька компетентність педагога складається з таких компонентів: проєктувальний (здатність до формулювання проблеми дослідження), інформаційний (володіння методами збору даних, опрацювання джерел тощо), аналітичний (володіння методами дослідження, логічне мислення, творчі здібності та здатності), практичний (упровадження результатів дослідження у практику). Наявність дослідницької компетентності у тьютора допомагає йому розвинути в учнів здатність до самостійної

пошукової роботи, вміння творчо мислити, відстоювати власну думку, швидко приймати рішення [22, с. 202].

Правова компетентність учителя сьогодні є однією із малодосліджених. Однак, сучасні освітні тенденції свідчать про підвищення потреби у педагогах, які можуть організувати освітній процес в інтересах дітей, забезпечити реалізацію гарантованих державою прав та свобод учнів. Необхідність правової компетентності вчителя-тьютора обумовлена його особливою роллю, що уможлиблює інтеграцію педагогічних та правових норм у просторі освітніх відносин; дає спроможність реалізувати професійні права тьютора та виступати гарантом дотримання та захисту прав неповнолітніх [35].

Міжкультурна компетентність в контексті тьюторської діяльності передбачає, що вчитель-тьютор під час взаємодії з учнями інших країн володіє знаннями щодо культури, історії, традицій, міжкультурних особливостей та розходжень, гіпотетичних бар'єрів міжкультурної комунікації; вміє діяти відповідно до норм та традицій іншої культури в ситуаціях міжкультурної комунікації; вміє долати культурні, мовні та національні стереотипи; добирати мовний та невербально-перцептивний інструментарій відповідно до контексту міжкультурної взаємодії [3, с. 102].

Мотиваційна функція тьютора може бути реалізована за наявності лідерської компетентності. Ми вважаємо, що саме ця компетентність здатна забезпечити мотиваційну функцію тьютора, адже найважливішою характеристикою лідера є його авторитет. Без лідерства неможливо досягнути інноваційних цілей. Психологи вказують на такі якості лідера як готовність брати відповідальність, ініціативність, творчість, уміння налагоджувати партнерські відносини з іншими людьми, схильність використовувати не адміністративні, директивні підходи, а різні методи переконливого впливу [8]. Лише авторитетний тьютор здатний стати «дороговказом» для учнів, надихати їх на здійснення цілей та реалізацію планів щодо власного розвитку та саморозвитку.

Емоційно-етична компетентність є необхідною умовою здійснення тьюторської діяльності на основі індивідуалізації. Відповідно до Професійного стандарту вчителя емоційно-етична компетентність включає у себе здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, володіти саморегуляцією власної поведінки; конструктивно та безпечно комунікувати з усіма учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та цінувати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі [25].

Д. Гоулман зазначає, що емоційна компетентність включає дві складові: особистісну компетентність, куди входять розуміння себе, саморегуляція

та мотивація, і соціальну компетентність, яка охоплює емпатію та соціальні навички [5].

І. Сухопара виділяє два компоненти в структурі емоційної компетентності: особистісний і міжособистісний. Перший характеризується такими складовими, як самосвідомість, рефлексія, самооцінка, самоконтроль, мотивація досягнень. Другий компонент – це здатність розуміти емоційний стан інших людей, усвідомлювати мотиви їхньої поведінки, діяльності, ефективно з ними спілкуватися, взаємодіяти, вирішувати проблеми і включає толерантність, емпатію, комунікабельність, конгруентність, діалогічність [32]. Що до етичної компетентності, то українські науковці (Л. Хоружа, С. Ткаченко, Н. Устинова) вважають, що в основі етичної компетентності вчителів знаходиться сформованість цінностей, вищих почуттів, розвинутої системи потреб та мотивів, розвитку волі, тобто – морально-особистісних утворень, що дозволяє вчителю мати емоційно-ціннісне відношення до тьюторської діяльності як складової педагогічної, забезпечують вибір учителем свідомої етичної поведінки як віддзеркалення нормативно-етичних професійних засад та гуманістичної спрямованості його тьюторської діяльності [28, с. 138].

Висновки. Узагальнюючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що професійна компетентність вчителя-тьютора – це інтегральна характеристика педагога, що включає у себе комплексне поєднання глибоких, систематичних, міждисциплінарних знань, спеціальних здібностей, навичок та вмінь, особистісних якостей, ціннісних орієнтацій, власної професійної позиції тощо. Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання обґрунтування умов ефективного формування тьюторської компетентності вчителів шляхом інформальної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бакаленко О.А. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця. *Вісник Харківського університету. Сер. Теорія культури і філософія науки*. 2018. Вип. 58. С. 132–138.
2. Бойко А. М. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. Полтава, 2011. С. 4-10.
3. Галіцян О. А. Міжкультурна компетентність учителя сучасної школи/ *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22(1). С. 106-108.
4. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. Д., 2014. 416 с.
5. Гоулман Д. Емоційний інтелект /пер. с англ. С.Л. Гумецької. Харків: Віват, 2018. 512 с.
6. Горохівська Т. М. Структура професійно-педагогічної компетентності викладача: теоретичний аналіз. *Оновлення змісту, форм та методів навчання*

і виховання в закладах освіти. 2017. Вип. 17. С. 284-288

7. Даниленко Л. І., Швець Т. Е., Балакшина О. М. Інноваційна модель управління закладом загальної середньої освіти на засадах змішаного навчання та тьюторингу : результати експерименту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 75. С. 62-67.

8. Діденко О., Костюченко М. Лідерська компетентність як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 2. С. 208-221.

9. Дрозд Т.М. Комунікативна компетентність вчителя: теорія і практика. Науково-методичний посібник. Вінниця : ММК, 2013. 124 с.

10. Дубасенюк О. А. Методика викладання педагогіки: навч. посіб. 2-ге вид., доп. / О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 375 с.

11. Дяченко А. В. Теоретичний аналіз поняття «технологічна компетентність педагога». *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8(2). С. 53-59

12. Запорожцева, Ю. С. Інформаційно-цифрова компетентність як складник сучасного навчально-виховного процесу. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. 12(1). С. 79–82.

13. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (195). С. 16–20.

14. Єрмаков І. Г. Компетентнісний потенціал проєктної діяльності. Проєктна діяльність у школі / упорядн. О Голубенко. Київ : Шкільний світ, 2006. С. 5-18.

15. Іванова, С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. (42). С. 106-110.

16. Казаннікова О. В. Психологічна компетентність педагога. *Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education*. 2012. URL: <https://sworld.com.ua/konfer29/1200.pdf> (дата звернення 09.10.2023).

17. Коновальчук, І. І. Сутність і структура інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Педагогіка*. 2011. С. 85-88.

18. Кулаков Р. С. Психологічна компетентність сучасного педагога: поняття та структура. *Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ*. № 20 (2023). С. 90-98.

19. Локарева Г. В., Садовенко С. Г. Психолого-педагогічна компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів України: теоретичний та діагностичний аспекти URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/210/5866/12257-1?inline=1> (дата звернення: 08.10.2023).

20. Миньківська М. В. Педагогічне прогнозування в умовах інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 1. С. 118-124

21. Нагорна, Н. О. Формування проєктно-технологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання у процесі вивчення основ проєктування і моделювання : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання ; Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2021. 20 с.

22. Никорак Я. Я. Науково-дослідницька компетентність майбутніх педагогів гуманітарного профілю: функціонально-змістовий аспект. *Гірська школа Українських Карпат*. URL: http://mountainschool.pu.if.ua/sites/default/files/Issue_17/47.pdf (дата звернення: 10.10.2023).

23. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 21.05.2022).

24. Оцінювання професійних компетентностей вчителів початкових класів під час сертифікації. URL: <https://sqe.gov.ua/ocinyuvannya-15-profkompetentnostey-vchyteliiv-sertyfikaciya/> (дата звернення 10.10.2023).

25. Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)". Наказ Міністерства № 2736 від 23.12.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 15.02.2022).

26. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

27. Процишина О. Ю. Структура методичної компетентності майбутнього викладача мистецької школи. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2017. (5). С. 66-73.

28. Пухно С.В., Щербак Т.І. Емоційна стійкість як складова емоційно-етичної компетентності майбутніх вчителів. *Актуальні питання природничо-математичної освіти : збірник наукових праць МОН України*. Суми : СумДУ імені А. С. Макаренка, 2022. Вип. 2 (20). С. 136–143.

29. Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти: матеріали доповідей (статей, тез) учасників круглого столу онлайн (м. Луцьк, 18 червня 2020 року) / упоряд. Т. Й. Жалко, О. П. Муляр. Луцьк: Волиньполіграф, 2020. 116 с.

30. Скворцова С. О. Види професійної компетентності вчителя. *Наука і освіта*. 2009. № 10. С. 153-156.

31. Стрельбицька С. М. Організаційно-управлінська компетентність у контексті базових компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2017. Т. 2, № 77. С. 117–121

32. Сухопара І. Г. Емоційна компетентність вчителя в контексті нової української школи. *Наукові*

записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. 2020. (1). С. 111-122.

33. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О.Е. Коневщинської, О. В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.

34. Шерудило А. В. Сутність, зміст, структура і функції інноваційної діяльності вчителя в умовах

модернізації педагогічної освіти. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: компетентнісний та інтегрований підходи: монографія / за наук. ред. Л. Я. Бірюк. Суми, Вінниченко М. Д., 2019. С. 245–269.

35. Янчук Н.Д. Правова компетентність як складова професійного росту сучасного педагога. Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика : монографія. Одеса.: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 286 с. С. 159-173.